

Motion till riksdagen 2006/07:C225

av Egon Frid m.fl. (v)

Bostadsbidragen

1 Innehållsförteckning

1	Innehållsförteckning	1
2	Förslag till riksdagsbeslut	2
3	Mål och syfte med bostadsbidragen.....	2
4	Utvecklingen under 1990-talet.....	3
5	Reformera bostadsbidragen	4
5.1	En fullständig översyn.....	4
5.2	Ytnormen och trångboddhetsnormer	5
5.3	Återbetalningsregler och god tro.....	5
5.4	Inkomstöverföring till annat inkomstår	6
5.5	Inkomstunderlaget och barns förmögenhet	6
5.6	Rätt till kontrolluppgifter	7
5.7	Åldersgränsen.....	7

Fel! Okänt namn på

2 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att förstärka och precisera det bostadspolitiska syftet med bostadsbidraget.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att en fullständig översyn av bostadsbidragen ska genomföras under 2007.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att låta utreda hur en godtrosparagraf kan införas i bostadsbidragsreglerna.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om inkomstöverföring till annat inkomstår.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om barns förmögenhet när det gäller beräkning av inkomstunderlaget.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om rätten till kontrolluppgifter.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att låta utreda möjligheten att ta bort den åldersgräns för att söka bostadsbidrag som i dag gäller för alla ensamstående utan barn.

3 Mål och syfte med bostadsbidragen

Bostadsbidraget har både en bostadspolitisk och en familjepolitisk målsättning enligt den uppdelning i politikområden som regeringen använder sig av. Målens övergripande syfte är att ge familjer med låg ekonomisk bärkraft möjligheten att hålla sig med goda och tillräckligt rymliga bostäder. Det bostadspolitiska syftet är att minska trångboddheten, medan det familjepolitiska syftet är att omfördela resurser till barnfamiljer med låg ekonomisk bärkraft. De senaste årens diskussion om bostadsbidragen, men även den senaste genomförda regelförändringen, gör att målet för bostadsbidragen känns än mer otydligt. I betänkandet Ur fattigdomsfällan finns ett förslag om att göra om bostadsbidragen till ett generellt familjestöd. Vänsterpartiet anser att det förslaget är helt fel väg att gå. I stället bör stödet reformeras dels utifrån den ekonomiska aspekten, dels utifrån boendeaspekten och stämmas av mot ett nytt mer preciserat mål där stödet endast förhåller sig till de bostadspolitiska målen.

Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

4 Utvecklingen under 1990-talet

Bostadsbidragen bör alltså vara ett bostadspolitiskt instrument med uppgift att ge ett skydd när hyran är för hög i förhållande till inkomsten och därmed ge hushållen en möjlighet att efterfråga bostad efter behov och inte enbart efter betalningsförmåga.

Kostnaderna för bostadsbidragen ökade från 3 miljarder kronor 1990 till 9 miljarder kronor 1995. De ökade kostnaderna var dels en kompensation för ökade boendekostnader i samband med skattereformen 1990, dels ett resultat av en ökad ambition att nå målen för bostadspolitiken, dvs. att dessa skulle gälla även för nyproduktionen. 1997 ändrades regelsystemet, då kostnaderna ansågs vara för höga. Ändringarna var en del av saneringen av statens finanser och hade som huvudsyfte att få stopp på kostnadsutvecklingen – målsättningen var att minska utgiften till 7 miljarder kronor. Men sedan dess har kostnaden för bostadsbidraget sjunkit från drygt 9 miljarder kronor 1995 till ca 3,5 miljarder kronor 2005.

Enligt budgetpropositionen 2007 fortsätter anslaget att minska ytterligare. Regeringen förklarar kostnadsminskningen i huvudsak med den samhällsekonomiska utvecklingen och på reformering av bidragssystemet. Vänsterpartiet håller med om att ett av skälen till de minskade kostnaderna är just det förändrade regelsystemet, men att ett avgörande skäl också är de oförändrade hyres- och inkomstgränserna.

Resultatet är att de fattiga barnfamiljernas ekonomiska villkor försämrats och att otryggheten därmed har ökat. Antalet fattiga hushåll har inte ökat under perioden, men de har blivit fattigare. Många hushåll har permanenta svårigheter vad gäller den ekonomiska situationen, och alltfler blir hänvisade till att söka socialbidrag för att klara sin ekonomi. Socialbidraget har inte någon bostadspolitisk inriktning och ger dessutom en marginaleffekt på 100 % vid en inkomstförstärkning, att jämföras med bostadsbidragets 20-procentiga marginaleffekt.

Boverket och Statistiska centralbyrån har i en rapport, Bostadsbidrag under 90-talet, undersökt den ekonomiska situationen för låginkomsthushåll med barn som bodde i hyresrätt år 2000 och jämfört den med år 1995. Undersökningen visar exempelvis att ensamstående med barn i storstäderna bara hade 2 100 kr kvar att leva på efter det att man betalt sina boendekostnader, vilket i reella tal innebär en minskning med 1 700 kr i månaden sedan 1995. Rapporten visar också att det framför allt är minskade inkomster som ligger till grund för att boendekostnaden tar allt större del av hushållens budget. I storstäderna är ensamstående med barn i hög grad beroende av samhällets stöd.

Enligt samma rapport har bostadsbidraget numera en prägel av ensamförälderstöd i framför allt hyresrätt. Familjer med två inkomsttagare och flera barn får alltmer sällan bostadsbidrag, trots att försörjningsbördan ökar med fler barn. Det senare kan förklaras med att bostads- och inkomstgränserna varit oförändrade sedan 1996. För att bostadsbidraget inte skulle urholkas höjdes dessa gränser årligen fram till 1996 i takt med boendekostnads- och

Fel! Okänt namn på

inkomstökningarna. De oförändrade inkomstgränserna har därför främst drabbat familjer med två inkomsttagare.

De hushåll som nu får del av bostadsbidragen har låga inkomster och få barn; 1999 var genomsnittsinkomsten för ensamstående ca 129 000 kr och för samboende 134 000 kr. Av de ensamstående föräldrarna utgör kvinnorna ca 90 %. Bostadsbidragssystemet i sig gör ingen åtskillnad mellan kvinnor och män. De olikheter som kan konstateras, bl.a. i frågan om antal bidragstagare, beror i första hand på att fler ensamstående kvinnor än män har hemmavarande barn och att den bidragsgrundande årsinkomsten skiljer sig mycket mellan könen. I en ny rapport från Boverket bekräftas den tidigare bilden och klargör förhållandena ytterligare. Mellan åren 1994 och 2002, de år som rapporten omfattar, har trångboddheten enligt norm 3 bland familjer med bostadsbidrag ökat från ca 34 % till 45 %.

Bostadsbidraget har utretts tillsammans med övriga familjepolitiska stöd i betänkandet SOU 2001:24, Ur fattigdomsfällan. Den tidigare regeringen har dock avvaktat med att ge besked om hur man ser på bostadsbidragen i framtiden. Under tiden fortsätter kostnaderna för bostadsbidragen att sjunka långt under vad som beräknades bli fallet när bostadsbidragsreglerna ändrades.

5 Reformera bostadsbidragen

5.1 En fullständig översyn

Utifrån riksdagens tillkännagivanden i vissa frågor om bostadsbidragen och utifrån betänkandet Ur fattigdomsfällan har Socialdepartementet gjort en egen analys i rapporten Analys av bostadsbidrag (dnr SoU 2003/3579/SF). Här konstateras det bl.a. att bidraget för ensamstående med barn motsvarar ca 15 % av den bidragsgrundande inkomsten och för sammanboende ca 17 %. I maj 2003 utgjorde ensamföräldrarna ca 67 % av bidragshushållen och fick 73 % av det totala bidragsbeloppet.

Rapporten är fokuserad på de ekonomiska förutsättningarna och glömmer målet om goda och tillräckligt rymliga bostäder. År 2000, enligt betänkandet Ur fattigdomsfällan, hade 74 % av alla barn eget rum. Bland bostadsbidragstagarna är förutsättningarna sämre. För ensamstående med barn har 61 % av barnen tillgång till eget rum. Motsvarande andel för barn till samboende är 42 %. Detta är en markant skillnad som påverkar bostadsbidragstagarnas barn negativt. Bostadsbidragens roll som en del av bostadspolitiken bör därför förstärkas och målet att ge ekonomiskt svaga hushåll möjlighet att hålla sig med goda och tillräckligt rymliga bostäder preciseras. En fullständig översyn av bostadsbidragen bör därför genomföras under 2007. I denna översyn bör även ingå en analys och utvärdering av det faktum att hyres- och inkomstgränserna i reglerna för bostadsbidraget inte har ändrats sedan 1996. Bostadsbidragen måste ta större hänsyn till både inkomstutvecklingen och boendekostnadsutvecklingen. Någon form av indexering måste genomföras.

Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

5.2 Ytnormen och trångboddhetsnormer

Ytnormen kan i vissa fall få direkt negativa effekter. För att få bostadsbidrag kan människor ibland tvingas flytta till mindre bostad med samma eller till och med högre boendekostnader. För att bostadsbidraget ska ge alla rätten till ett gott boende med ett tillräckligt utrymme kan det finnas anledning att även se över effekterna av ytnormen. Detta bör göras i samband med den allmänna översynen av bostadsbidragen.

5.3 Återbetalningsregler och god tro

Vänsterpartiet har i samband med att vissa förändringar i bostadsbidragsreglerna genomfördes föreslagit att en godtrosparagraf skulle införas i regelsystemet, dels för att ge större tilltro till systemet och gynna dem som har stora svårigheter att beräkna sina framtida inkomster, dels för att minska marginaleffekterna som i dag är ca 20 % för familjer och 33 % för ungdomar.

Riksförsäkringsverket hävdar att bostadsbidragssystemet är enkelt att förutse för den enskilde bidragstagaren genom kopplingen till skattesystemet. För många bostadsbidragstagare är det precis tvärtom. Det är svårt att förutse vilka inkomster man får och därför kan behovet av bostadsbidrag variera starkt under året. Kraftigt ändrade inkomster under året leder antingen till återbetalning eller till ett ökat bidrag, dock alltid i efterskott. Den totala inkomstskatten blir däremot oförändrad. Kopplingen till inkomstskattesystemet är därmed svag. Kopplingen mellan bostadsbidragssystemet och socialbidragssystemet är däremot starkare. Båda är behovsprövade utifrån hushållets inkomster och tillgångar.

Systemen är också relaterade till varandra. Har man sökt socialbidrag och även beviljats bostadsbidrag baseras beräkningen av socialbidraget utifrån detta faktum. Om socialbidraget upphör på grund av förvärvsarbete kan bidragstagaren bli skyldig att återbetala bostadsbidraget, men kompenseras inte av en höjning av socialbidraget i efterskott, då det inte betalas ut retroaktivt. Trots den svaga kopplingen av bostadsbidragen till inkomstskattesystemet påverkar detta starkt utfallet av bostadsbidragen. Detta gör att många upplever bostadsbidraget som ett tillfälligt lån och inte som en social rättighet. Bostadsbidragets egentliga syfte urvattnas och ekonomiskt svaga hushålls möjlighet att hålla sig med goda och tillräckligt rymliga bostäder försämras.

Ett förslag kan vara att i bostadsbidragsreglerna införa en godtrosparagraf. Det skulle betyda att den som handlat i god tro och som hela tiden lämnat korrekta uppgifter om ändrade inkomstförhållanden skall få bostadsbidraget baserat på en avstämd inkomst som ger ett förlåtandeintervall om högst 20 000 kr, där inte bostadsbidragets storlek påverkas och följaktligen inga återkrav ställs. Kostnaden för detta är naturligtvis svår att beräkna, eftersom det bl.a. beror på hur bidragstagaren lever upp till godtrosparagrafen. Hushållets vilja eller förmåga att anmäla inkomstförändring har hittills varit liten. En godtrosregel skulle öka träffsäkerheten i systemet och minska riskerna för alltför kraftiga ingrepp i folks ekonomi. Ett sådant system finns i Danmark.

Fel! Okänt namn på

Det s.k. förlåtandeintervallet har nyligen ökat från 200 kr till 1 200 kr. Det innebär att efter avstämningen mot beskattningsbar inkomst behöver den som ska betala tillbaka belopp inte göra det om summan är 1 200 kr eller lägre. För den som ska få mer pengar gäller det motsatta, dvs. är summan 1 200 kr eller lägre så sker ingen utbetalning. Förlåtandeintervallet är mest av administrativ karaktär och minskar därmed antalet bostadsbidragstagare som får ”fel” bostadsbidrag från 86 % till 45 %. Godtrosparagrafen skulle gälla för de bostadsbidragstagare som har stora problem med att förutsäga sina inkomster under året.

Regeringen bör låta utreda frågan och återkomma till riksdagen med ett förslag om hur ett system med en godtrohetsparagraf enligt Vänsterpartiets förslag kan införlivas i bostadsbidragsreglerna.

Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

5.4 Inkomstöverföring till annat inkomstår

Ett flertal personer har fått återbetalningskrav på grund av tillfälliga engångs-inkomster under inkomståret. Det kan vara retroaktiv ersättning av försäkringsförmån eller ett avgångsvederlag som betalas ut i slutet av året men som avser ersättning för förlorad arbetsinkomst under påföljande år. Dessa återbetalningskrav kan inte ses som rimliga. Här har också regeringen föreslagit och riksdagen beslutat att när det gäller barn som tillerkänts ersättning med anledning av kroppsskada, kränkning, olycksfall eller sjukdom skall detta inte påverka familjens förmögenhet vid beräkning av bostadsbidrag. Nu är det dags att gå vidare med flera sådana undantag. Föregående regering gav Riksförsäkringsverket i uppdrag att utreda frågan. En redovisning av uppdraget skulle ha lämnats redan i oktober 2003. Regeringen bör återkomma till riksdagen med förslag i frågan.

Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

5.5 Inkomstunderlaget och barns förmögenhet

Det finns problem när det gäller beräkningen av inkomstunderlaget för fastställande av taxerad inkomst. Vänsterpartiet vill undanröja problemen genom att inte låta barnens låsta tillgångar ingå i inkomstunderlaget. I flertalet fall gäller det barns inkomster av kapital. Från den 1 juli 1995 finns inga spärrar för föräldrar att använda sina barns inkomster eller själva kapitalet. Det finns dock möjlighet till undantag:

- ? Om det finns angivet att pengarna är spärrade till en viss ålder för att användas till utbildning eller liknande.
- ? Om vårdnadshavaren har misskött barnens pengar.

Är beloppet högre än 8 basbelopp ska en årsräkning lämnas till överförmyndaren. Finns det då pengar kvar spärras kontot. Spärren kan, med viss restriktivitet, lyftas för att t.ex. bidra till hyran.

Fel! Okänt namn på

Försäkringspengarna efter avliden förälder sätts in på särskilt konto. Dessa släpps dock av överförmyndaren till den kvarstående föräldern efter några veckor. Socialstyrelsen har, med stöd av överförmyndarna, gått till regeringen med en skrivelse där man önskar en utredning om barns kapital och kapitalinkomster vad gäller bostadsbidrag, försörjningsstöd, socialbidrag m.m. Regeringen bör därför se över frågan om barns förmögenhet när det gäller beräkning av inkomstunderlaget.

Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

5.6 Rätt till kontrolluppgifter

Kontrolluppgifter rörande tillgångar i form av bankkonton, fondandelar, obligationer, aktier m.m. lämnas senast den 31 januari året efter beskattningsåret av bank- och kreditinstitut till skattemyndigheten. Riksskatteverket bearbetar inte dessa kontrolluppgifter om värdet understiger 900 000 kr. Försäkringskassorna har i dag ingen tillgång till dessa kontrolluppgifter, vilket gör att det inte går att göra någon avstämning av förmögenhetsuppgifterna. Det försvårar möjligheterna att stämma av den bostadsbidragsgrundande inkomsten när den som söker bostadsbidrag lämnar uppgift om preliminär inkomst. Av hushållen hade 35 % inkomst av kapital, men bara 2 % uppgav någon sådan inkomst i sin bidragsansökan.

Riksförsäkringsverket och försäkringskassorna bör därför få möjlighet att ta del av dessa uppgifter, vilket bör regleras i lag. Den tidigare regeringen gav Riksförsäkringsverket i uppdrag att se över behovet av kontrolluppgifter och har funnit att ett ökat behov av detta inte föreligger. Regeringen delade den uppfattningen, vilket är märkligt med tanke på att så få bostadsbidragstagare som 2 % uppger att de har förmögenhet. Vänsterpartiets uppfattning är att tillgången till förmögenhetsuppgifter bör finnas med som underlag för beräkandet av bostadsbidraget. Det stärker tilltron till systemet och minskar risken för fusk.

Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

5.7 Åldersgränsen

Alla partier i riksdagen är i dag överens om behovet av det livslånga lärandet och rätten att studera när man blivit äldre. För att samhället ska få den kompetensutveckling som behövs är det betydelsefullt att alla har en möjlighet att förstärka sin kompetens. För individens möjlighet att förverkliga sitt livsprojekt måste de ekonomiska förutsättningarna vara goda. Trots insikten om bostadsbidragets betydelse för den studerandes ekonomi ställs en stor grupp utanför rätten till bostadsbidrag. Åldersgränsen för bostadsbidrag för vuxna utan barn kan ha en direkt hämmande effekt för just dessa gruppers möjlighet att studera.

Hemlösekommittén har i sitt slutbetänkande bl.a. lyft fram de negativa effekterna av åldersgränsen i bostadsbidraget. Där konstateras att flertalet hem-

Fel! Okänt namn på

lösa är ensamstående utan barn och äldre än 28 år. Avsaknaden av möjlighet till bostadsbidrag försvårar denna grupps möjlighet att få egen bostad. Regeringen bör därför utreda möjligheten att ta bort den åldersgräns som i dag gäller för alla ensamstående utan barn att söka bostadsbidrag.

Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Stockholm den 20 oktober 2006

Egon Frid (v)

Eva Olofsson (v)

Rossana Dinamarca (v)

Torbjörn Björlund (v)

LiseLotte Olsson (v)

Siv Holma (v)